

"Davacı ... vekili AV. ... tarafından, pasaportunda bulunan tahdidin kaldırılması talebiyle 23/01/2024 tarihinde yapmış olduğu başvurunun, davacının 5682 sayılı Kanununun 22. maddesinde belirtilen "memleketten ayrılmalarda genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere(...) pasaport veya seyahat vesikası verilmez..." hükmü gereğince reddedilmesine ilişkin 24/01/2024 tarih ve 593162 sayılı İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü işleminin iptali istemiyle İÇİŞLERİ BAKANLIĞI'na karşı açılan davada işin gereği düşünüldü:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi" başlıklı 152. maddesinde, "Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır... Anayasa Mahkemesi, işin kendisine gelişinden başlamak üzere beş ay içinde kararını verir ve açıklar. Bu süre içinde karar verilmezse mahkeme davayı yürürlükteki kanun hükümlerine göre sonuçlandırır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin kararı, esas hakkındaki karar kesinleşinceye kadar gelirse, mahkeme buna uymak zorundadır.

" düzenlemesi; "Anayasa Mahkemesinin kararları" başlıklı 153. maddesinde, "Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir. İptal kararları gerekçesi yazılmadan açıklanamaz... İptal kararları geriye yürümez." düzenlemeleri yer almaktadır.

I-İPTALİ TALEP EDİLEN KANUN HÜKMÜ:

5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 22. maddesinin 1. fıkrasında, "Yurt dışına çıkmaları; mahkemelerce yasaklananlara, memleketten ayrılmalarda genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere ve terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen yurtdışındaki her türlü eğitim, öğretim ve sağlık kuruluşları ile vakıf, dernek veya şirketlerin kurucu ve yöneticisi olduğu veya bu yerlerde çalıştığı İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere (...) (1) pasaport veya seyahat vesikası verilmez. Ancak, yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce yasaklananlar dışında kalanlara, zaruri hallerde Cumhurbaşkanının onayı ile pasaport veya pasaport yerine geçen seyahat vesikası verilebilir." düzenlemesi yer almakta olup, anılan fıkranın içerisinde yer alan, "...memleketten ayrılmalarda genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere" kısmının Anayasa Mahkemesi'nce iptaline karar verilmesi istenilmektedir.

II-İLGİLİ ANAYASAL HÜKÜMLER

Madde 2 – Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.

Madde 13 – Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Madde 23– Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;

Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek;

Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

(Değişik fıkra: 7/5/2010-5982/3 md.) Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanabilir.

Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

...hükümleri bulunmaktadır.

III-KANUN HÜKMÜNÜN(5682 SAYILI KANUN'UN 22. MADDESİNDE YER ALAN CÜMLESİ YÖNÜNDEN) ANAYASAYA AYKIRILIĞINA İLİŞKİN TESPİTLER

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın 13. maddesinde de belirtildiği üzere, "Temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı, düzenlemesi yer almakta olup, yasama organı, düzenlemeler yaparken hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan ölçülülük ilkesiyle bağlıdır. Bu ilke ise "elverişlilik", "gereklilik" ve "orantılılık" olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. "Elverişlilik", başvuru olan önlemin ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, "gereklilik" başvuru olan önlemin ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, "orantılılık" ise başvuru olan önlem ve ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir. Bir kurala uyulmaması nedeniyle kanun koyucu tarafından öngörülen yaptırım ile ulaşılmak istenen amaç arasında da "ölçülülük ilkesi" gereğince makul bir dengenin bulunması zorunludur. (Anayasa Mahkemesi'nin 29.1.2014 tarihli, E:2013/115, K:2014/16 sayılı kararı)

Anayasa'nın "Yerleşme ve seyahat hürriyeti" başlıklı 23. maddesinde herkesin yerleşme ve seyahat hürriyetine sahip olduğu; seyahat hürriyetinin suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabileceği, vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararıyla sınırlanabileceği hüküm altına alınmıştır. Anayasa'nın 23. maddesinin beşinci fıkrasında vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararıyla sınırlanabileceği hüküm altına alınmıştır. (Anayasa Mahkemesi'nin 24.07.2019 tarihli, E:2016/205, K:2019/63 sayılı kararı)

Dava dosyasının incelenmesinden, davacı tarafından, pasaportunda bulunan tahdidin kaldırılması talebiyle 23/01/2024 tarihinde yapmış olduğu başvurunun, davacının 5682 sayılı Kanunun 22. maddesinde belirtilen "memleketten ayrılmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere(...) pasaport veya seyahat vesikası

verilmez..." hükmü gereğince reddedilmesine ilişkin 24/01/2024 tarih ve 593162 sayılı İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü işleminin tesis edilmesi üzerine bakılan davanın açıldığı görülmektedir.

Anayasa'nın 152. maddesi hükmüne göre, bir davaya bakmakta olan mahkemenin itiraz yoluyla bir kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için, iptali istenen kuralın davada uygulanacak nitelikte bir kural olması gerekir. Davacı hakkında, pasaportunda bulunan tahdidin kaldırılması talebiyle 23/01/2024 tarihinde yapmış olduğu başvurunun, davacının 5682 sayılı Kanununun 22. maddesinde belirtilen "memleketten ayrılmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere(...) pasaport veya seyahat vesikası verilmez..." hükmü gereğince reddedilmesine ilişkin dava konusu işlemde belirtilen gerekçede yer alan kanun hükmünün, bakılan davada uygulanacak bir kural niteliğinde olduğu açıktır.

İtiraz yoluyla başvuruyla kurulla, herhangi bir yargı ya da mahkeme kararı aranmaksızın idari bir kararla, memleketten ayrılmalarının genel güvenlik bakımından mahzurlu bulunan ve İçişleri Bakanlığınca tespit edilen kişiler hakkında pasaport veya seyahat vesikası verilmeyeceğinin düzenlendiği, oysa ki Anayasa hükmü uyarınca seyahat hürriyetinin ve dolayısıyla vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlanacağı düzenlemesinin yer aldığı, dolayısıyla söz konusu kanuni düzenleme ile Anayasada teminat altına alınan seyahat hürriyeti ve vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin hakim ya da mahkeme kararı olmaksızın idari bir kararla sınırlandırılabilmesi görülmektedir.

Bu yönüyle ilgili kural, Anayasa'nın 23. maddesinde yer alan seyahat hürriyeti ilkesine aykırılık oluşturmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, Anayasa'nın 152. maddesi ile 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen; bir davaya bakmakta olan mahkemenin, uygulanacak bir kanun ya da kanun hükmünde kararnamenin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi durumunda, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakacağı kuralı gereğince; 5682 sayılı Kanun'un 22. maddesinde yer alan, "...memleketten ayrılmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere" cümlesi yönünden, Anayasa'nın 2, 13 ve 23. maddelerine aykırı olduğu kanısına varılması nedeniyle, Anayasa Mahkemesine başvurulmasına; gerekçeli başvuru kararının aslı ile başvuru kararına ilişkin tutanağın onaylı örneğinin ve dava dilekçesi ile dosyada bulunan ilgili belgelerin onaylı birer örneğinin Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderilmesine, 20/05/2024 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."